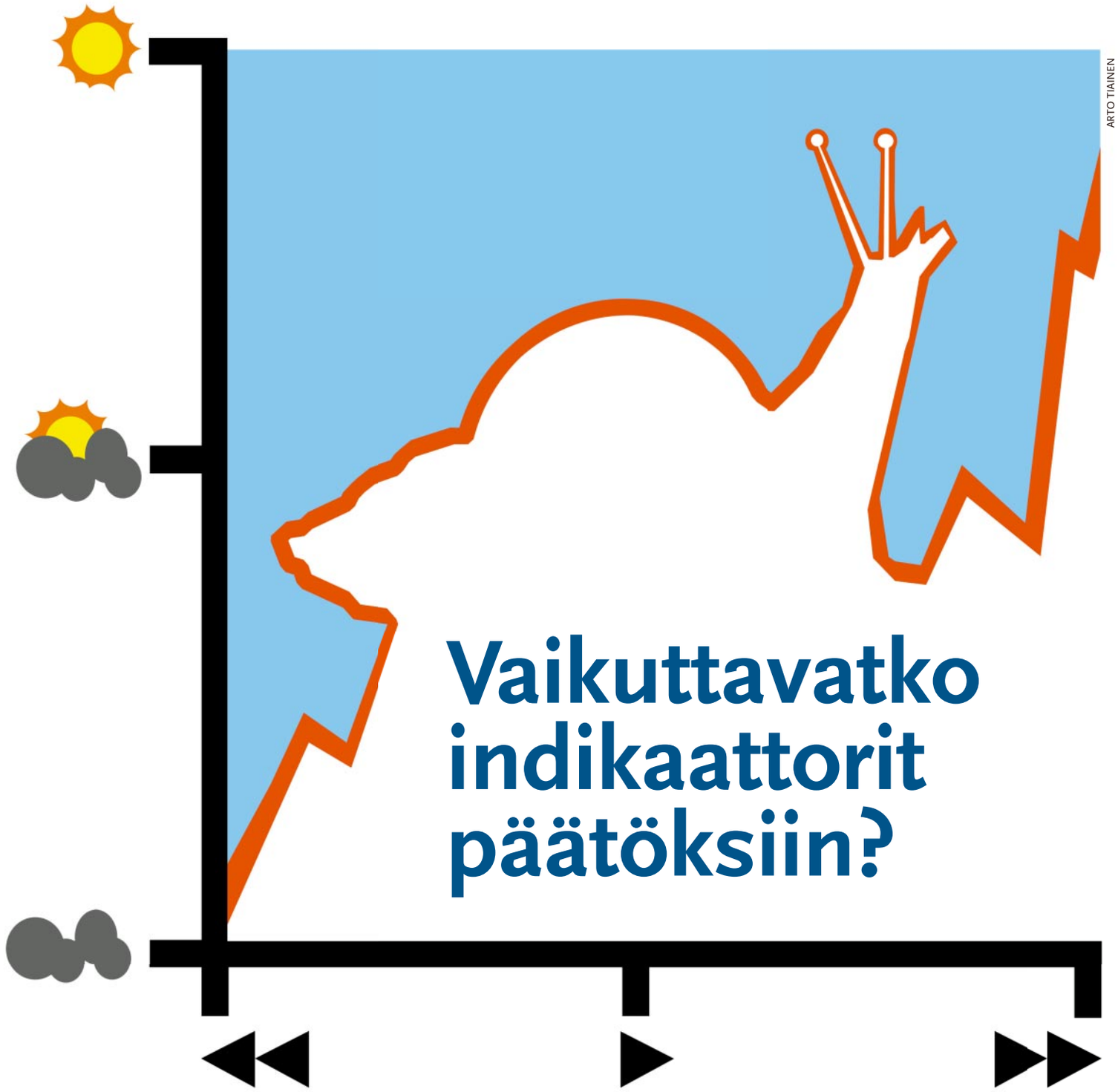

Vaikuttavatko indikaattorit päätöksiin?

Indikaattorit ovat vakiintuneet osaksi ympäristöpolitiikkaa ja kestävää kehitystä. Nyt tutkitaan, ovatko ne oikeasti vaikuttaneet päätöksentekoon.

■ Arto Tiainen

Kestävän kehityksen moniulotteisuutta voidaan yksinkertaistaa indikaattoreiden avulla. Niissä tieto tiivistetään päätöksenteon kannalta käyttökelpoisempaan muotoon. Näin indikaattorit osaltaan edistävät kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista.

Indikaattoreiden tosiasiallista vaikutusta päätöksentekoon on kuitenkin tutkittu varsin vähän. Aiheeseen on tartuttu EU-rahoitteisessa Policy Influence of Indicators -hankkeessa (POINT). Siinä selvitetään myös tilanteita, joissa indikaattoreita ei voi käyttää.

Viime vuonna alkaneessa tutkimuksessa on Suomesta mukana Suomen ympäristökeskus (SYKE).

Indikaattori kuvaa kehitystä

Indikaattori perustuu tilastolliseen aineistoon. Sen avulla monimutkainen tieto pelkistetään helpommin ymmärrettävään muotoon. Esimerkiksi väestön ikärakenteen muutosta kuvaava indikaattori kertoo eri ikäryhmien osuuden väestöstä eri aikoina. Tämä on yhteiskunnallisen kehityksen kannalta tärkeää tietoa. Indikaattorin avulla voidaan myös ennustaa tulevaa kehitystä aiempiin tietoihin perustuen.

Parhaimmillaan indikaattoreiden avulla voidaan tunnistaa tärkeitä muutostrendejä. Niillä voidaan myös varmistaa päätöksenteossa käytettävän tiedon ajankohtaisuus ja luotettavuus. Indikaat-

torit voivat toimia varoitussignaaleina, joista hälyttävä kehityssuunta tunnistetaan ajoissa.

Maailmanlaajuisesti samankaltaiset indikaattorit mahdollistavat maiden välisen vertailun. Voidaan arvioida, koskeeko tietty kehitys vain yksittäistä maata vai onko se luonteeltaan globaalia.

Indikaattori ei kerro kaikkea

Indikaattorit eivät sovellu kaiken tiedon käsittelyyn. Ne esitetään useimmiten määrällisinä aikasarjoina, joiden avulla on hankalaa esittää tietoa, joka ei ole yksiselitteisesti numeerisesti mitattavissa.

Esimerkiksi sosiaalisia ilmiöitä, kuten tyytyväisyyttä tai syrjäytymisriskiä, on hankala mitata suoraan. Ilmiöitä voidaan lähestyä epäsuorasti, esimerkiksi mittaamalla ihmisten tyytyväisyyttä tiettyihin palveluihin tai seuraamalla alkoholinkulutuksen ajallista kehittymistä.

Indikaattorit eivät kerro kehityksen taustalla vaikuttavista syistä. Liiallinen tiedon tiivistäminen voi jopa vaikeuttaa kokonaiskuvan muodostamista ja tuottaa päätöksentekoon vääristyneitä tai virheellisiä signaaleja.

Indikaattorit voidaan tulkita jopa ristiriitaisesti, ellei havaitun kehityksen merkittävyyttä ja taustatekijöitä esitellä. Esimerkiksi indikaattori, joka kuvaa palvelujen kasvavaa osuutta kotitalouksien kulutusmenoista, ei välttämättä ilmennä vähenevää ympäristökuormitusta, sillä osa palveluista kuormittaa ympäristöä hyvinkin paljon.

Haastatteluja ja työpajoja

POINT-hankkeessa indikaattoreiden käyttöä ja vaikutuskanavia tutkitaan dokumenttianalyysin avulla. Lisäksi haastatellaan eri alojen asiantuntijoita ja sidosryhmiä. Tarkemmin tutkitaan tiettyjä esimerkkitapauksia.

Hankkeessa kootaan yhteen indikaattoreiden käyttöön liittyvää aiempaa tutkimusta eri tieteenaloilta ja hahmotetaan teoreettinen viitekehys indikaattoreiden käyttöön vaikuttavista tekijöistä.

Tutkimus koostuu kaikkiaan seitsemästä osaohjelmasta. SYKE johtaa ohjelmaa, jossa tutkitaan kestävän kehityksen indikaattoreita EU:n kestävän kehityksen strategiassa sekä Suomen, Maltan ja Slovakian kansallisissa kestävän kehityksen strategioissa.

Eri maissa järjestetään työpajoja, joissa asiantuntijat pohtivat indikaattoreiden käyttöä ja kehittämismahdollisuuksia. Suomen työpaja järjestettiin syyskuussa Vaasassa.

Tutkimus päättyy vuonna 2011 järjestettävään kansainväliseen konferenssiin, jonka yhteydessä eri ohjelmien tutkimustuloksista koostetaan yhteenveto yhdessä asiantuntijoiden ja sidosryhmien kanssa.

► http://point.pbworks.com

Kirjoittaja toimi kesällä 2009 korkeakouluharjoittelijana SYKEssä POINT-hankkeessa.

Suomi on kestävyyden kannalla

Suomi on vuonna 1992 hyväksytystä Agenda 21 -toimintaohjelmasta lähtien ollut aktiivisesti edistämässä kestävän kehityksen tavoitteita. Suomeen perustettiin ensimmäisten maiden joukossa erityinen toimikunta edistämään kestävän kehityksen tavoitteiden sisällyttämistä kansalliseen politiikkaan.

Kansallinen indikaattorityö käynnistyi muutaman vuoden valmistelun jälkeen vuonna 2000. Silloin ympäristöministeriö julkaisi Kestävyyden mitta -raportin, joka esittelee 83 kestävän kehityksen indikaattoria. Indikaattorit jaoteltiin ekologisiin, sosiaalis-kulttuurisiin ja taloudellisiin.

Suomalaiseen yhteiskuntaan soveltuvia indikaattoreita kehitettiin YK:n kestävän kehityksen toimikunnan laatiman indikaattorikokoelman pohjalta.

Indikaattoreita on päivitetty, ja niistä on kerrottu muun muassa indikaattorilehtisillä, joita on julkaistu vuodesta 2004 lähtien. Näin varmistetaan kestävän kehityksen toimikunnan kokouksissa käsiteltävien indikaattoreiden ajantasaisuus ja kokousten teemojen relevanssi.

Kesällä 2006 valmistui vuoteen 2030 ulottuva Suomen kansallinen kestävän kehityksen strategia. Sen tavoitteita ovat sosiaalinen oikeudenmukaisuus, ekologinen kestävyys ja taloudellisen kilpailukyvyn parantaminen. Tavoitteiden toteutumista arvioidaan kahden vuoden välein. Ensimmäinen arviointi valmistui vuonna 2007.

POINT-hankkeessa tutkitaan strategiassa ja arvioinneissa käytettyjen indikaattoreiden vaikuttavuutta ja ominaisuuksia. Mielenkiinnon kohteena on indikaattoreiden relevanssi kestävän kehityksen ja päätöksentekoon vaikuttavuuden kannalta.

► www.ymparisto.fi/kestavakehitys

ANTERO AALTONEN

Suomessa indikaattorit jaotellaan ekologisiin, sosiaalis-kulttuurisiin ja taloudellisiin. Parhaimmillaan indikaattoreiden avulla voidaan tunnistaa yhteiskunnan tärkeitä muutostrendejä. Indikaattorit voivat toimia varoitussignaaleina, joista hälyttävä kehityssuunta tunnistetaan ajoissa.